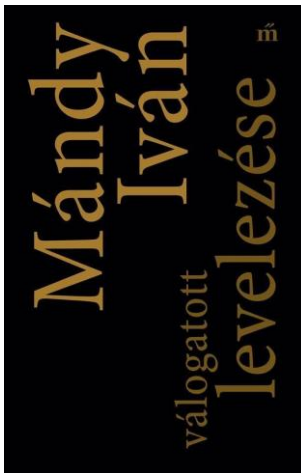

T. TÓTH TÜNDE

Halottak nincsenek

„SZERETVE TISZTELT FŐCSATÁR”.
MÁNDY IVÁN VÁLOGATOTT LEVELEZÉSE

Magvető Kiadó
Budapest, 2018
488 oldal, 4999 Ft

Benczúr Lászlóné dr. Kada Juditnak írja levelében Mándy: „Na most nézzük a Maga közvetlen élményét. Tehát a testvére hangja. Az az utolsó beszélgetés. Természetesen valóban hallotta azt a hangot. Az ő hangja volt. Úgy érzem, nagyon közel álltak egymáshoz. Szívesebben írnám, hogy közel állnak egymáshoz. Halottak nincsenek. Talán csak akkor hal meg valaki, ha elfelejtik.” (351)

Nem ez az első kötet, amelyet Darvasi Ferenc Mándy Iván emlékezetének szentel, részben annál az oknál fogva, hogy az író életműve nincs annyira a figyelem fókuszában, mint amennyire szépróci teljesítménye révén indokolt volna.

A 2015-ös interjúkötetét (*Köztünk vagy. Beszélgetések Mándy Ivánról*) 2018-ban még egy, a Magvető Kiadó gondozásában megjelent novellaválogatás is követte *Ciklon* címmel. Mindemellett készült el sok évrnyi gyűjtő- és kutatómunka eredményeként Mándy válogatott levelezése. Kimagaslóan részletes, gazdag jegyzetapparátussal, névmutatókkal, kisebb szakbibliográfiával és fotókkal ellátva.

Kissé ellentmondásos, hogy egy alapvetően mellőzöttként nyilvántartott szerzővel kapcsolatban mennyi tévhit terjedt el. Darvasi Ferenc sorra is veszi a Mándyval kapcsolatos tévhiteket a kötet utószavában.

Például hogy nem volt egy kifejezetten nagy levélíró – ami valahol összefügg az irodalmi életben betöltött (vagy betöltetlen) szerepének képével is. Levelezése értelemszerűen a kapcsolatrendszeréről is árulkodik.

A fellelt Mándy-levelek száma praktikus okoknál fogva is kevesebb lehet a hozzá írottakhoz képest (234 levélből mindössze 68 származik Mándytól), de utóbbiakból is következtethetünk az előbbiek számára: Darvasi közli Rába Györgynek, Nemes Nagy Ágnesnek, Lengyel Balázsnak, Ottlik Gézőnek, Lakatos Istvánnak, Csorba Győzőnek, Mészöly Miklósnak, sőt még Déry Tibornak is, feleségének, Simon Juditnak, rokonának, Szilágyi Ágnes Juditnak, Tüskés Tibornak és

”

Szederkényi Ervinnek, angol fordítójának, John Batkinak írt leveleit – valamint számos neves szerző tiszteletnyilvánító írását: például Esterházy, Krasznahorkai, Mészöly, Nádas vagy Ottlik, akik Mándyt barátjuknak tartották, és „szeretve tisztelték”.

Ez azért sem mellékes, mert a híres, Margócsy István által a Holmi Mándy-emlékszámban *A kismesterség dicsérete* címen közölt írásában irodalomszociológiai szempontokat is felvet a Mándyra is vonatkozó „kismester” kategória meghatározásakor. Ez Margócsy írásában az irodalom intézményrendszerében elfoglalt pozíciót is jelöl, azaz Mándyt részben kívülállásá tette elsősorban kismesterré. Vagyis hogy nem akart részt venni a művészeti közéletben, amellett, hogy „az ő művei nem rengetik meg és nem veszélyeztetik az éppen uralkodó művészeti/irodalmi hierarchiát, mivelhogy nem vesznek róla tudomást – az ő művei, függetlenül intézményesen akár elismert, akár megtagadott művészi értéküktől is, függetlenül pillanatnyi közösségük nagyságától vagy kicsinységétől, azaz a hivatalos vagy informális népszerűsétől is, elsősorban helyi jellegű és intim befogadásra várnak és hivatkoznak, s a hagyományosan elfogadott »nagyság« kritériumait, mivel hiteltelennek találják, eleve elutasítják s lepergetik magukról” (Holmi, 1996/4, 559).

A rendszerváltás előtti népszerűségében mégis szerepet játszott az az irodalomszociológiai szempont, hogy Nemes Nagy Ágnes, Mészöly Miklós, Ottlik Géza, Lengyel Balázs köréhez tartozott. Az Újhold szerzőgárdájához 1945 után csatlakozott, de már 1937-től publikált. 1949-ig öt könyve jelent meg (*A csöszház, Az enyedi diák, A huszonegyedik utca, Francia kulcs, Vendégek a Palackban*). Később pedig díjai, tisztségei sokasodása mond ellent az örökös kívülállás toposzának: a rendszerváltás idején a Holmi szerkesztőbizottságának tagja, a Rónay György-díj kuratórium elnöke, a budapesti magisztrátus tagja, a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia elnöke volt. 1969-ben átvett József Attila-díját, legközelebb a Déry Tibor-jutalom követte, majd 1988-ban megkapta a Kossuth-díjat. Pár évvel később már a Getz Corporation-díj, a Robert A. Pritzker magyar nyelvű életműdíja, Az Év Könyve jutalom, A Soros Alapítvány életműdíja, a Soros Alapítvány Díja is az elismerései közé tartozott.

Ugyanakkor, a részben külső bezártságról és részben alkati, belső zárkózottságról sokan ejtenek szót, főleg az 1949-től kezdődő időszakra vonatkozóan, mely alatt Mándy sem publikálhatott – 1956-ig, amikor megjelent azóta is népszerű (sőt, Mándy írói tevékenységét a legszélesebb körben fémjelző) *Csutak és a többiek*, majd 1957-ben a *Csutak színre lép* című ifjúsági regénye.

Ezért is sajnálatos, hogy az 1949 és 1955 között évekből egyetlen levél sincs meg (még?). Azokból az időkből, amikor a Magyar Rádióknak dolgozott, illetve a Népművészeti Intézet munkatársaként (1950–1954) tartott irodalmi előadásokat vidéken (tehát jó oka lett volna levelezni), majd 1954-ben szabadfoglalkozású író lett, ami körülményei bizonyára sokatmondóak lehetnének az utókor számára is.

Egy szerző kánonban elfoglalt helyét ugyanakkor az is befolyásolja, hogy mennyire hat/hatott írásművészete a kortársakra vagy a későbbi generáció(k)ra, mennyire vált mesterré a szó hagyományfolytató értelmében. Mándy prózáját leggyakrabban Krúdy Gyula és Gelléri Andor Endre munkásságához rokonítják, viszont sokkal nehezebben kimutatható, hogy Mándy mint előkép mely szerzők számára volt meghatározó.

A kötet jellegéből adódóan természetsszerűleg mosódik össze az író személyes és a szerző szakmai élete. A levelek leginkább személyes történeteket bontanak ki, amelyek az író életét skiccelik fel kosztosvendég-időszaktól, a köztiszteletben álló neves szerzővé válásig. Mégis

árulkodnak ezek az üzenetek a Mándyra jellemző prózasajátosságokról, a szerző munkamódszereiről, ihletforrásairól. A már idézett levélben írja a szerző: „Nem, ez nem volt közvetlen élményem. Egy nőismerősöm álmodta nekem ezt az anyagot. (Így kell mondanom, nekem, mert nagyon is az én világom.) És hát persze, hogy megírtam.”

A valóságból fikció kérdésköréről, valamint Mándy műveiben az álmok, a holtak szerepéről szintén alapos kutatómunkát feltételező összefoglalóit teszi közzé Darvasi a megjelent elemzések alapján a lábjegyzetekben. Darvasi Ferenc jegyzeteivel, kísérőszövegeivel a Mándy-kutatás (újrafelfedezés) számára is jelentős irodalomtörténeti munka. Épp ezért fontos kötet mind a szakmai, mind a laikus olvasók számára.

Mindazonáltal a Mándy munkássága iránti olvasói igényt önmagában a többszörösen megvalósult kiadási szándék is alátámasztja, de például a PIM kiállítást is rendezett közel-múltban Mándy születésének 100. évfordulójára Mácsai István festményeivel *Mi tájaink – Tisztelgés Mándy Iván előtt* címmel. Mindez mutathatja azt, hogy a szerző még akkor sem hal meg, ha kis időre talán elfelejtik.

(Válogatta, sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta Darvasi Ferenc.)